

BÖLÜM 2

FEN EĞİTİMİNDE ELEŞTİREL OKUMA UYGULAMALARI

Emine KAHRAMAN¹

Giriş

Çağımızda bilgiyi kullanarak problemlere çözüm üreten, yeni bilgileri önceki bilgileriyle ilişkilendirerek bilginin doğruluğunu sorgulayan ve çıkarımda bulunabilen bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Bir başka söylemle, eleştirel bir bakış açısıyla olayları değerlendirebilen, iletişim becerisi güçlü, araştırmacı ve sorgulayıcı bireyler yetiştirmenin önemi daha da artmıştır. Bu noktada, bireylerin eleştirel bir bakış açısı edinmelerinde eleştirel okuma uygulamalarının önemli bir yeri vardır.

Eleştirel okuma, metinlerin detaylı bir şekilde analiz edilip sorgulayarak okunması ve metin içeriğinin doğru veya yanlışlarının farkına varılarak üst düzey bir okumanın gerçekleştirilmesi anlamına gelmektedir (Aşılıoğlu, 2008; Doğanay, 2006). Yani, okuyucunun mantıksal çıkarımlarla metin hakkında bir yargıya varmasıdır (Özdemir, 2018). Literacy Gains (2009)'e göre ise, eleştirel okuma bir metin okuduğumuzda ortaya çıkardığımız bilişsel, duyuşsal ve entelektüel davranışımızdır. Aşılıoğlu (2008) eleştirel okumayı “merak etme, sorgulama, eleştirme ve özeleştirme yapma gibi çocuğun çeşitli konulara ilgi duymasını, düşünmesini ve kendi kendisini değerlendirmesini sağlayacak ortamlar yaratılması ve bunların okuma etkinliklerine yansıtılması” olarak değerlendirerek eleştirel okumanın gerekliliğini vurgulamıştır. Özellikle bireylerin edindikleri yeni bilgilerin, doğru olup olmasının değerlendirilmesinde ve sorgulayıcı bir bakış açısı edinmede önemlidir (Sever, 2003).

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, e-mail: eminekahraman07@gmail.com

çalışmasında eleştirel okuma uygulamalarında yazarın elde ettiği sonuca ulaşma süreci ve sonucun sorgulanması gerektiğini belirtmiştir. Benzer şekilde Kadir ve arkadaşlarına (2014) göre de, öğrencilerin okuma sürecinde pasif olmamaları gerektiği, kendilerine verilen metinlerdeki düşünceleri sorgulayan ve mantıklı çıkarımlarla düşünebilen bireyler olmalarını savunmuştur.

Araştırmanın diğer bir sonucu da adayların çoğunluğu yüz yüze ve çevrimiçi olarak gerçekleştirilen eleştirel okuma uygulamalarının aynı verimlilikte ve aktif olarak gerçekleştirildiğini ifade etmişlerdir. Her iki uygulamada da kendilerini rahatlıkla ifade ederek etkili bir iletişim kurduklarını ve farklı fikirlerle sürecin başarılı olduğunu ifade etmişlerdir. Bazı öğretmen adayları da her iki uygulama da iyi olsa da, yüz yüze yapılan uygulamanın daha aktif ve etkili olduğunu belirtmişlerdir. Çünkü yüz yüze yapılan uygulamada adayların sürece katılımının daha fazla olduğunu, çevrimiçinde görüntü ve mikrofonların kapatılabileceğini ifade etmişlerdir. Ayrıca araştırmada fen eğitimi kapsamında yapılan bu uygulamaların; Türkçe, matematik, tarım, fen bilimleri, coğrafya, tarih, çevre bilimi, ziraat, ekonomi, teknoloji gibi farklı disiplinleri içerdiğini ifade etmişlerdir. Bunlara ek olarak adaylar bu tür uygulamaların daha fazla zaman ve emek gerektiren uygulamalar olduğunu da belirtmişlerdir.

Öneriler

Araştırma sonuçları bağlamında şu önerilerde bulunulabilir: Eleştirel okuma uygulamaları öğrencilerin şartları doğrultusunda, hem yüz yüze hem de çevrimiçi olarak gerçekleştirilebilir. Bu çalışmada eleştirel okuma uygulamaları öğretmen adaylarıyla gerçekleştirilmiştir, ancak farklı sınıf seviyelerinde de eleştirel okuma uygulamaları yapılabilir. Özellikle küçük gruplarda eleştirel okuma uygulamaları yapmak daha kolaydır. Eleştirel okuma uygulamalarıyla öğrenciler düşüncelerini rahatça ifade edebildiği için, üst düzey düşünme becerilerinin gelişimini de katkı sunacaktır. Bu çalışma nitel bir çalışma olarak kurgulanmıştır, yapılacak çalışmalarda nicel değişkenlerle desteklenerek yeni çalışmalar kurgulanabilir.

KAYNAKÇA

- Akın, F. (2014). *Eleştirel okuma uygulamalarının kullanıldığı fen öğretiminin öğrenme ürünlerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak.
- Aşılıoğlu, B. (2008). Bilişsel öğrenmeler için eleştirel okumanın önemi ve onu geliştirme yolları. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10, 1-11.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 9(1), 23-28.

- Boran, D. (2019). *Fen öğretiminde eleştirel okuma uygulamalarının öğrenme ürünlerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak.
- Collins, N. D. (1993). *Teaching critical reading through literature*. ED363869 ERIC (15/2/2023 tarihinde <http://www.ericdigests.org/1994/literature.htm> adresinden ulaşılmıştır)
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches*. USA: SAGE Publications.
- Çetinkılıç, S. (2017) *Fen öğretiminde eleştirel okuma uygulamalarının kullanılmasının akademik performans ve problem çözüme becerileri üzerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak.
- Doğanay, A. (2006). Etkin Bir Vatandaşlık İçin Düşünme Becerilerinin Öğretimi. Öztürk C. (Ed.), *Hayat Bilgisi Ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 179-218). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Emiroğlu, H. (2014). *Eleştirel okuma öğretiminin eleştirel okuma becerisine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Düzce Üniversitesi, Düzce.
- Gerring, J. (2007). *Case study research: Principles and practices*. New York: Cambridge University Press.
- Gyuris, E., & Castell, L. (2013). To tell them or show them? How to improve science students' skills of critical reading. *International Journal of Innovation in Science and Mathematics Education*, 21(1), 70-80.
- Kadir, N. A., Subki, R. N. S., Jamal, F. H. A. & İsmail, J. (2014). *The importance of teaching critical reading skills in a Malaysian reading classroom*. (10/2/2023 tarihinde <https://www.westeastinstitute.com/wp-content/uploads/2014/06/Norbaiah-Abd-Kadir-Full-Paper.pdf> adresinden ulaşılmıştır)
- Karabay, A. (2012). *Eleştirel okuma-yazma eğitiminin Türkçe öğretmeni adaylarının akademik başarılarına ve eleştirel okuma- yazma düzeylerine etkisi*. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Karadedeli, İ. (2018). *İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin eleştirel okuma ve problem çözüme becerilerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi: Uşak ili örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi, Uşak.
- Kitzinger, J. (1995). Qualitative research: introducing focus groups. *Bmj*, 311(7000), 299-302.
- Literacy Gains (2009). *Connecting practice and research: critical literacy guide*. (17/2/2023 tarihinde http://www.edugains.ca/resourcesLIT/CoreResources/Critical_Literacy_Guide.pdf adresinden ulaşılmıştır)
- Okur, T. (2019). *Okuma çemberlerinin ilkökul öğrencilerinin eleştirel okuma becerilerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Özdemir, E. (2018). *Eleştirel okuma*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özensoy, A. U. (2011). *Eleştirel okumaya göre düzenlenmiş sosyal bilgiler dersinin eleştirel düşünme becerisine etkisi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Özonat, Z. (2018). *Çoklu ortama dayalı eleştirel okuma eğitiminin 6. sınıf öğrencilerinin eleştirel okuma becerilerine etkisi*. Yüksel Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Öztürk, C. & Otluoğlu, R. (2005). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem Yayınevi.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.

- Van Camp, D., & Van Camp, W. (2013). Using content reading assignments in a psychology course to teach critical reading skills. *Journal of the Scholarship of Teaching and Learning*, 13(1), 86-99.
- Wheeler, L. K. (2007). "Critical reading of an essay's argument". (1/2/2023 tarihinde http://web.cn.edu/kwheeler/reading_basic.html adresinden ulaşılmıştır)
- Yiđit, G. (2022). *Eleştirel okuma temelli sosyobilimsel metinlerin öğretmen görüřleri doğrultusunda deđerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12.baskı). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldız, C. (2008). *Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.